

ПЕРЕКЛАДИ: ДОДАТОК

Іван Іващенко

НОВА НАУКА ПРО ЦИВІЛЬНИЙ СВІТ

Аналітично-історичний коментар до “Ідеї твору”
Джованні Баттисти Віко

Частина перша

*Quindi, per questa ricerca, si dee far conto come se
non vi fussero libri nel mondo
(SN, 330)*

*Тим-то для цього дослідження слід стояти при
думці, ніби не було книжок на світі
(НН, 330)*

Вступ

Перлині творчого доробку італійського філософа й правника Джованні Баттисти (Джамбаттисти) Віко (23 червня 1668, Неаполь – 23 січня 1744, там само) – «Принципам Нової науки про спільну природу націй» (1744) (*Principj di Scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni*) – випала аж ніяк не та доля, на яку покладав свої сподівання її автор. Самому ж творцеві «Нової науки» судилося стати либонь найнезручнішим класиком в історії західної думки, адже навколо історико-філософської кваліфікації його теорії досі ламають списи історики ідей та філософи. Одна з чільних проблем полягає в тім, до якої інтелектуальної епохи слід зараховувати філософію Віко? Так, Ернст Блох у «Лекціях із філософії Відродження» вважає саме Віко останнім представником доби Відродження, хоч і закидає йому «разючий анахронізм»¹ [Bloch 1972: 153]. Натомість знаний сучасний історик європейських Просвітництв Джонасан Ізраел рішуче припасовує концепцію неаполітанця до своєї теорії «радикального Просвітництва», пояснюючи «антимодерність» викладу його ідей приналежністю до «філософського кола Неаполя, за яким із глибокою підозрою наглядала Церква та Інквізиція» [Israel 2001: 665] та зумовленою цим наглядом потребою замаскувати новаторські ідеї в мові, яка не викликала б істотних заперечень з боку католицької цензури. Значливість же «Нової науки» для Італії увиразнив, мабуть, найкраще славетний італійський літературознавець Франческо Де Санктіс (1817-1883) у вже класичній «Істо-

© І. Іващенко, 2017

¹ Усі цитати з чужомовних джерел наводяться в перекладі автора коментаря.

рії італійської літератури» (*Storia della letteratura italiana*, 1870/71), де проголосив *magnum opus* Віко: «*Божественною комедією науки*» [De Sanctis 2009: 846].

Справді-бо, якщо поступове визнання оригінальності ідей Віко та початок рецепції його вчення за межами Італії припадають лише на першу половину XX ст. (хоча його статус як класика філософії, чіє значення для філософської традиції Заходу можна зіставити із значенням, приміром, філософії Декарта чи Канта, досі викликає невинуваті сумніви), то центральна роль Віко для італомовної філософської традиції не підлягала жодному сумніву вже в другій половині XVIII ст. І хоча Віко був далеко не першим італійський філософом, який заходився писати італійською мовою, італійською-бо вже писали століттями раніше Джордано Бруно та Нікколо Мак'явеллі, проте саме йому вдалося, сказати б, прийняти пологи італійської філософської мови та обірвати пуповиння, яке, здавалося б, нерозривно лучило італійську з її джерелом – латиною. Та пологи виявилися настільки важкими, що барокова італійська мова, якою написана «Нова наука», досі спантеличує рідномовців, які наважуються читати Вікове дослідження в оригінальному виданні 1744 року.

Проте італійці, визнавши значення Віко для власної традиції, так і не змогли до початку XX ст. збагнути масштабу його дослідження в контексті світової історії ідей, що влучно зауважив відомий французький історик ідей Поль Азар (1878-1944): «Якби Італія почула Джамбаттисту Віко та якби, як за часів Відродження, вона слугувала провідником Європи, то чи не була б наша інтелектуальна доля іншою? Наші пращури у XVIII столітті не вважали б, що все ясно – істинне, а, навпаки, що «ясність є радше вадою людського розуму, ніж його чеснотою», позаяк ясна ідея є ідеєю скінченою» [Hazard 1946: 46].

Цей аналітично-історичний коментар має за мету прояснити теоретичний та лише найважливіший історичний контекст ключових проблем та аргументів «Нової науки», стисло увиразнених Віко в «Ідеї Твору», яку він написав для другого видання 1730 року та зі змінами й доповненнями підготував для останнього – посмертного – видання 1744 року. Позаяк йдеться про перший в історії української мови переклад творів Віко, що сигналізує про повну відсутність рецепції його філософії в Україні, адже, на нашу думку, саме переклад творів філософа таку рецепцію уможливило та зачинає, то основне завдання першої частини цього коментаря мінімальне: ознайомити українське читачтво з основними ідеями Віко, викладеними в «Новій науці». З огляду на це завдання коментатор змушений відмовитися від історико-філософської реконструкції становлення Вікової концепції, що неможливо без ґрунтовного розгляду його головного латиномовного трактату «Про старожитню мудрість італійців» (*De antiquissima Italorum sapientia*, 1710), й задовольнитися розглядом «Нової науки» в останній редакції 1744 року крізь призму «Ідеї Твору», яка, за задумом самого автора, надає необхідні знаряддя для розуміння всього твору.

1. Історія видань і рецепції «Нової Науки»

А) Два прижиттєвих й одне посмертне видання «Нової науки»

Якби Віко обмежився першим виданням «Нової науки», що побачила світ у Неаполі 1725 року у видавництві Феліче Моска, то, мабуть, він би позбавив Де Санктіса підстав для цитованого вище порівняння. Перше видання, що вийшло друком під назвою «Принципи Нової науки про природу націй, для якої [природи націй] з'ясовуються принципи іншої системи природного права народів» (*Principj di una Scienza nuova intorno alla natura delle nazioni per la quale si ritrovano i principj di altro*

sistema del diritto naturale delle genti), не лише не містило «Ідеї Твору» й розташованої на фронтиспісі картини, а й було видано на надзвичайно поганому папері в кишеньковому форматі, що зумовив використання дрібного, незручного для читання розміру шрифту (як згадає Віко в автобіографії: «in carattere di testino» [Vico 1971: 35]), тобто приблизно між міньюном і петитом).

Такий стан справ пояснюється фінансовою притугою, у якій опинився Віко на час першого видання. Річ у тім, що за тих часів видання наукових досліджень зазвичай містили присвяту якомусь впливовому можновладцеві, який повністю або частково брав на себе витрати на видання книги. У випадку Віко таким політично впливовим діячем був кардинал Лоренцо Корсіні (1652-1740), який згодом (1730) був обраний Папою Климентом XII. Саме йому присвячено перше видання «Нової науки». У листах до Корсіні, датованих 25 і 26 грудня 1724 року, Віко дякує йому за великодушність², яку той виказав стосовно його «уклінного й шанобливого бажання освятити під Вашою високою й могутньою протекцією недосконалий витвір мого незначного розуму, що має побачити світ, щоби за допомогою розташування на титульному аркуші величності Вашого якнайяснішого Імені цей Твір зміг досягнути того визнання, якого він сам по собі не має з огляду на невідомість його автора» [Vico 2007: 111]. 20 липня 1725 року Віко отримав відповідь від Корсіні, яка, власне, й зумовила трагічну долю першого видання «Нової науки»: «Вельмишановний пане, під час візиту, що я нещодавно зробив до єпархії Фраскати, мені довелося вдатися до надмірних витрат, через що я мав обмежити деякі інші, які я раніше зазвичай робив досить гоїно. З цієї тасмної причини, яку відкриваю Вашій вельмишановності, я сподіваюся на Вашу прихильну поблажливість з огляду на те, що не маю способу, як посприяти Вашому проханню» [Ibid. 111-112]. Отже, Корсіні, даючи згоду на те, щоби Віко присвятив йому свій трактат, водночас відмовляє йому у фінансуванні, змушуючи матеріально нестабільного професора кафедри риторики, посаду якого Віко обіймав із 1699 до 1741 року, фінансувати видання головної праці свого життя власним коштом, а тому книгу довелося терміново скорочувати в обсязі й заощаджувати всякими правдами й неправдами на друкові.

А втім, навіть ці труднощі не завадили появі вдячних читачів серед тогочасних італійських учених, які, попри невідповідність форми першого видання «Нової науки» її новаторському змістові, змогли розпізнати геніальність автора та епохальність його твору. Йдеться про венеційських інтелектуалів математика Антоніо Конті (Antonio Conti), теолога Франческо Карло Лодолі (Francesco Carlo Lodoli) та письменника Джованні Артіко графа ді Порчію (Giovanni Artico conte di Porcia). Венеційці не лише висловили палкий захват генієм Віко й виявили максимальне визнання його наукового здобутку, якого йому так бракувало вдома в Неаполі, а й – що найважливіше для історії видань «Нової науки» – запропонували йому перевидати книгу у Венеції. Ось що пише Лодолі Віко в листі, датованому 15 січня 1728 року: «Тут у Венеції з належним схваленням із рук у руки гідних людей ходить Ваша якнайглибша книга про принципи Нової науки про природу націй, а чим більше її читають, тим більшу повагу й захват спричиняє Ваш ум, що її витворив» і, нарікаючи на брак друкованих екземплярів, додає «дехто вирішив перевидати книгу тут у Ве-

² Віко вживає тут слово *generosità*, тобто в контексті його листування з Корсіні йдеться також про те, що листовно виявлену щедрість кардинала та його попередню згоду профінансувати видання книги.

неції. Я пристаю до цього, але мені здалося важливим спочатку дізнатися думку Автора, тобто Вашу, про це рішення, чи припаде воно Вам до вподоби, а також побачити, чи не хотіли б Ви щось додати, або змінити» [Ibid. 137].

Проте найважливішим у листуванні Віко з венеційцями видається лист Конті, датований 3 січня 1728 року, у якому той радить Віко написати щось на зразок передмови до нового видання книги: «Я би Вам порадив розташувати на початку Книги передмову, яка б викладала різні принципи різних матерій, які книга трактує, та гармонійну систему, що з них [принципів] випливає, сягаючи речей майбутніх, що всі вони залежать від законів тієї Вічної Історії, таку витончену й плідну Ідею якої Ви встановили» [Ibid. 137].

Обидва цих листи Віко повністю цитує в додатку до своєї автобіографії, зробленому в 1731 році [Vico 1971: 44-45], та в «Нагоді поміркувати про цей Твір» (Occasione di meditarci quest' Opera) [Vico 2013: 355-356], що надрукована між розташованою на фронтиспісі картиною та «Ідеєю Твору», які з'явилися у виданні 1730 року, що вийшло друком так само в Неаполі у видавництві Феліче Моска, але вже за рахунок видавця. Цього разу назву книги Віко сформулював так: «П'ять книг Принципів Нової науки про спільну природу націй» (Cinque libri de' principj d'una Scienza pouca d'intorno alla comune natura delle nazioni). Як бачимо, Віко додав надзвичайно важливу деталь до назви книги, тепер-бо він претендує на обґрунтування «спільної природи націй», а отже, на універсальний характер викладеного в книзі вчення. Але найважливіша відмінність між виданнями 1725 та 1730 років полягає, авжеж, у появі гравюри картини на фронтиспісі, поясненням якої слугує вступний текст «Ідеї Твору», повна назва якого лунає так: «Пояснення розташованої на фронтиспісі картини, що слугує Вступом до Твору» (Spiegazione della dipintura proposta al frontispizio, che serve per l'Introduzione dell'Opera). У цій назві важливо зрозуміти систематичне значення пасивного дієприкметника минулого часу «proposta»³. У даному разі йдеться про фронтиспіс як про малюнок чи портрет, який передує титульній сторінці книги, що є усталеним розумінням фронтиспіса в українській мові⁴ та багатьох сучасних європейських мовах⁵, але в сучасній італійській мові фронтиспіс ототожнюють із титульною сторінкою⁶, що аж ніяк не можна застосувати до Вікового вжитку цього терміна. Іншими словами, у випадку Віко розташована на фронтиспісі картина (dipintura) і є самим фронтиспісом, а не передує йому, якщо останній розуміти як

³ На думку Томаса Гільбарда – автора одного з останніх досліджень, присвяченого розташованій на фронтиспісі картини, – існує загроза, жертвою якої, зокрема, став видавець і коментатор Віко Фаусто Ніколіні, тлумачити цей пасивний дієприкметник як «preposta», отже, таким чином, «що картина передує фронтиспісові (у сенсі титульної сторінки), тобто як інтерпретацію, що взурується на сучасний італійський мовний вжиток слова frontispizio» [Gilbhard 2012: 35]. Натомість, міркує далі Гільбарт, «цей слововжиток позначає місце, на якому представлено картину. Це значить, що картина не передує фронтиспісові, натомість її саму слід розуміти як фронтиспіс «Нової науки»» [Ibid. 36].

⁴ Академічний тлумачний словник української мови визначає фронтиспіс як «малюнок або портрет на початку книги, поруч з титульною сторінкою або на верхній частині сторінки перед текстом» <http://sum.in.ua/s/frontyspis>

⁵ Приміром, оксфордський словник англійської мови визначає фронтиспіс як: «ілюстрацію, що передує титульній сторінці» <https://en.oxforddictionaries.com/definition/frontispiece>

⁶ Приміром, в авторитетному онлайн-словнику Трессані фронтиспіс ототожнюється з «першою сторінкою книги...., на якій зазначено ім'я автора, назву, місце й дату видання, а також ім'я видавця». Див.: <http://www.treccani.it/vocabolario/frontespizio/>

титульну сторінку. Віко важливо відокремити розташовану на фронтиспісі картину від тексту «Ідеї Твору», який її пояснює, адже, як стає зрозуміло вже в першому абзаці твору, картина має допомогти читачеві осягнути ідею твору перед його читанням, інакше кажучи, сама картина *пропонує* принципи нової науки, а текст «Ідеї твору» лише розгортає⁷ ці візуальні символи. Отже, пасивний дієприкметник минулого часу *proposta*, що є формою дієслова *proponere*, основне значення якого «пропонувати», натякає також на те, що зображена на картині алегорія *пропонує*, себто вже містить принципи нової науки, а отже, за задумом Віко, їх буквально можна побачити.

Сама картина була написана під керівництвом і на замовлення Віко неаполітанським художником, архітектором і скульптором Доменіко Антоніо Ваккаро (1678-1745) (Domenico Antonio Vaccaro), тоді як гравюру виготовив гравірувальник Антоніо Бальді (1692-1773) (Antonio Baldi), автографи яких можна побачити в лівому (Ваккаро) й правому (Бальді) нижньому куті гравюри. Саме цю картину обрано для видання першого українського перекладу «Ідеї Твору», докладне обґрунтування чого наводиться в коментарі до абзацу № 41. Поки лише зазначимо, що на виконаній Бальді гравюрі розташовані на споді картини ієрогліфи досягають поребаного підніжжя статуї Гомера й торкаються його (його торкається кадуцей Меркурія).

Нарешті, останнє видання твору побачило світ невдовзі після смерті Віко навесні 1744 року так само в Неаполі, але у видавництві Муціана. Віко встиг переглянути й схвалити лише текст цього видання. Остаточну назву твору він сформулював так: «Принципи Нової науки про спільну природу націй» (Principj di Scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni). В українському перекладі назва здається подібною до назви, яку фіксує видання 1730 року, хіба що Віко прибрав із неї згадку про п'ять книг, проте відмінність, на нашу думку, дуже істотна, хоча в перекладі мовою, яка не має граматичної категорії артикля, її помітити неможливо. Річ у тім, що у попередніх виданнях у назві книги перед словом *scienza* Віко вживав невизначений артикль (*una scienza*), тоді як у фінальному виданні невизначеного артикля немає. Спробуємо припустити, що, прибираючи невизначений артикль з назви твору, Віко намагається підкреслити, що його дослідження містить не лише припущення, а й універсальні висновки, у слушності яких, дотримуючись запропонованого автором поступування, може пересвідчитися будь-хто. Відсутність невизначеного артикля також може свідчити про остаточність тексту цієї редакції дослідження, яке автор, передчуваючи власну смерть, уже не зможе поліпшити.

Утім, посмертне видання «Нової науки» містить один важливий нюанс, який говорить про те, що смерть завадила Віко ознайомитися з гравюрою, яку цього разу виготовив не Бальді, а Франческо Сесоне (1705-1770) (Francesco Sesone), чий автограф можна побачити в правому нижньому куті гравюри у виданні 1744 року. На гравюрі Сесоне ієрогліфи на споді картини не торкаються поребаного підніжжя статуї Гомера, а розташовані паралельно до нього. Авжеж, якби Віко був ще живий, то він помітив би цю неприпустиму неточність, яка повністю суперечить текстові абзацу № 41 «Ідеї Твору», а отже, руйнує зв'язок між унаочненням теорії та самою теорією, адже в такому випадку картина *не пропонує* у викладеному вище сенсі принципів нової науки. Даймо на те, що Сесоне не читав «Ідеї Твору», а тому довільно

⁷ Італійське дієслово *spiegare* (пояснювати) буквально значить «розгортати». Тобто пояснення (*spiegazione*) картини є умовим розгортанням зображених на ній символів, які перебувають ніби в згорнутому вигляді.

вितлумачив картину Ваккаро, щоби його гравюра цілковито не відтворювала гравюру його попередника. Саме цей недогляд гравірувальника не дозволяє казати про видання 1744 року як про прижиттєве, адже Віко ніколи не схвалив би друку книги з виконаною таким робом гравюрою.

Б) Переклади й перші згадки про «Нову науку»

Перша згадка про перше видання «Нової науки» (1725) за межами Італії міститься в часописі *Acta Eruditorum Lipsiensia* за 1727 рік, який в Ляйпцизі з 1672 по 1776 рік видавав спочатку професор моралі ляйпцизького університету Ото Менке (Otto Mencke), а потім його син професор історії того ж університету Йоган Буркгардт Менке (Johann Burckhardt Mencke). На сторінці 383 цього часопису в рубриці «*Nova litteraria*» міститься стисла, на кілька рядків згадка про першу «Нову науку». У цій згадці анонімний автор (радіше за все Менке молодший) неприховано глузує з Віко, називаючи його неаполітанським абатом (*Abbatem Neapolitanum*), який хоче приховати своє авторство (*cujus libri Autor quamvis nomen suum eruditos celet*), а саму «Нову науку» невеличким твором, книжчиною (*libello*), у якій автор намагається викласти нову систему природного права, яку оглядач називає «радіше домислом» (*figmentum potius*), позаяк у дедукції принципів цієї системи він спирається не на філософів, а на церковні догмати. Ясно, що Менке, який не володів італійською, не читав «Нової науки», натомість її зміст ляйпцизькому протестантові, знущальний тон допису якого було продиктовано радіше за все релігійними переконаннями, переказав «один італійський друг» (*per amicum quendam Italum*) [*Nova Litteraria* 1727: 383].

Авжеж, Віко, який дуже чекав реакції на «Нову науку», був прикро вражений та ображений цим «нищим наклепом» (*una vile impostura*), як він назве в додатку до своєї біографії допис автора цієї рецензії [Vico 1971: 46]. На ці кілька рядків Віко відповів цілою книжкою під назвою «*J. V. Vici vindiciae Notae in Acta Eruditorum Lipsiensia*» (1729).

Сприятливіше про Віко відгукнувся інший німець – Йоган Вольфганг Гете, який у березні 1787 року був проїздом у Неаполі, де він познайомився з видатним італійським правознавцем Гаєтано Філанджері (1753-1788) (Gaetano Filangieri) й про що згадує у своїй «Італійській подорожі». Філанджері натхненно розповідав про Віко та його ідеї Гете, який підсумував це спілкування так: «Невдовзі він познайомив мене зі старим письменником, неосязною глибиною якого живляться й надзвичайно надихаються ці новітні італійські друзі закону. Звати його Йоган Баптиста Віко й вони ставлять його вище за Монтескію. Побіжний перегляд книги, яку вони подали мені як святино, схилив мене до враження, що тут уміщені пророчі передчуття доброго й правдивого, що колись має настати, сперті на серйозні міркування про традицію та життя. Далєбі, то чудово, коли народ має такого прабатька. У німців подібним кодексом колись стане Гаман» (5 березня 1787 року) [Goethe 2007: 192].

Сам же Філанджері зазнав впливу Вікової «Нової науки», яку в другій половині XVIII століття жваво обговорювали передусім в середовищі неаполітанських правників, про що пише видавець головного незавершеного твору Філанджері «Науки про законодавство» (1780-1785) (*La scienza della legislazione*) Пасквале Вілларі у вступі до флорентійського перевидання цієї книги «Про часи й розправи Гаєтано Філанджері»: «серед цих чоловіків сяло ще живе світло безсмертного генія Джованн Баттиста Віко. Віко занурився в дослідження права та шукав на його єдиний та вічний фундамент. Міркуючи про римську юриспруденцію, він виявив, що сталий за-

кон спонукав її плинути трьома різними епохами. Отож, поширюючи своє дослідження цього самого закону на усі елементи, з яких складається суспільство, він створив «Нову науку» [Villari 1864: xvi]. Як бачимо, у колах правознавців панувало цілком секулярне, антидогматичне читання «Нової науки».

Свого першого перекладу «Нова наука» чекала майже століття, а зробив його німецький філолог Вільгельм Ернст Вебер (1790-1850). Переклад під назвою *Grundzüge einer neuen Wissenschaft über die gemeinschaftliche Natur der Völker* за іронією долі вийшов друком у 1822 році в Ляйпцизі, де століттям раніше світ побачила перша рецензія на першу «Нову науку». У цьому ж виданні міститься переклад Вікової автобіографії, що передує перекладові «Нової науки». Утім, цей переклад неповний, адже перекладач не лише відмовився від передруку важливої для розуміння Вікової аргументації гравюри, а й скоротив і радше переказав «Ідею Твору», обґрунтувавши своє рішення так: «Я трохи скоротив Ідею Твору, яка в оригіналі ніби пояснює влаштування цієї «Нової Науки» в згоді з чудернацькою, трохи позбавленою смаку гравюрою, позаяк ця гравюра в німецькій [науковій] роботі по праву вважалася б надмірною» [Vico 1822: XXV]. Ця яскраво свідчить про повне нерозуміння Вебером систематичного значення картини для аргументації Віко. Утім, цей переклад не спричинив розквіту уваги до Вікового твору в Німеччині.

Віко як оригінального автора Європі по-справжньому відкрив видатний французький історик Жюль Мішле (1798-1874) (Jules Michelet), який зробив перший французький переклад (чи радше вільний переказ) третього видання «Нової науки», який вийшов друком у 1835 році в Брюсселі під назвою: «Principes de la Philosophie de l'Histoire» (Принципи філософії історії). На відміну від Вебера, який бодай стисло переказав «Ідею Твору», Мішле відмовився як від передруку гравюри, так і від перекладу тексту, що її пояснює. Утім, попри редукований характер перекладу Мішле, саме він справив вирішальний вплив на рецепцію «Нової науки» у XIX ст., адже до початку XX ст. Віко розглядали передусім як філософа історії.

В англomовну світi, де перший повний переклад «Нової науки» авторства Томаса Берджина та Макса Фіша вийшов друком лише в 1948 році, Віко лишився невідомим, що констатує шотландський філософ, професор Единбурзького університету Роберт Флінт у піонерському для англomовного контексту дослідженні під нехитрою назвою «Віко» (1884): «Ім'я Віко невідоме англійському читачеві» [Flint 1884: 1]. У цій книзі, основна справа якої полягає в доведенні англійському читачеві, чому дев'ятий том серії «Philosophical Classics for English Readers» присвячено авторові, жодного твору якого на той час не було перекладено англійською мовою, тоді як в попередніх восьми томах англійські читачі могли, зокрема, ознайомитися з дослідженнями про Декарта, Ляйбніца, Барклі, Канта, Фіхте, Гегеля, чії твори англійською вже були перекладені, а отже, доступні освіченому читачеві. Флінт поставився до свого завдання дуже ретельно й на двохсот п'ятдесяти сторінках досить дохідливою мовою описав становлення Віко як філософа та розвиток його концепції.

За двадцять років після публікації дослідження Флінта в Німеччині виходить друком (за черговою іронією долі так само в Ляйпцизі) книга Ото Клема «Д. Б. Віко як філософ історії та етнопсихолог» (G. B. Vico als Geschichtsphilosoph und Völkerpsycholog, 1906). У «Передньому слові» до книжки Клем хвалить «обробку» (Bearbeitung) Мішле за «блискучий огляд» Вікового твору, хоча нарікає на нехтування французом деталями, та рішуче гудить німецький переклад Вебера: «Перекладач так страшисться букви оригіналу, що думку оригіналу часто годі збагнути»

[Klemm 1906: vii-viii]. Це дослідження продовжує започатковану Мішле традицію тлумачення Віко як філософа історії.

Справжній як ренесанс філософії Віко стався завдяки видавцям й коментаторам його творів – італійським неоідеалістам Бенедетто Кроче (1866-1952), Джованні Джентіле (1875-1944) та їхньому учневі Фаусто Ніколіні (1879-1965)⁸.

У 1910 році Кроче видає книгу під назвою «Філософія Джамбаттисти Віко», яка за три роки (1913) виходить друком в англійському перекладі англійського філософа Робіна Колінгууда. Саме це дослідження Кроче справедливо вважають офіційним початком сприйняття Віко як оригінального систематичного філософа, а не лише як філософа історії. Утім, в Італії, на відміну від інших європейських країн, де панував витворений Мішле образ автора «Нової науки», домінувало католицьке читання «Нової науки», католицькі ж автори, яких Кроче згадує в передмові до другого видання своєї книги, силкувалися «редукувати Віко до ортодоксального мислителя» [Croce 1921: x]. Кроче визначає Вікову філософію як «філософію духу» (*filosofia dello spirito*) [Ibid. 47], а структуру аргументації «Нової науки» порівнює з Гегелевою тріадою (теза/антитеза/синтеза), якою той послуговувався у «Феноменології духу»⁹ [Ibid. 323].

На відміну від Кроче, Джентіле не обмежився суто історико-філософським тлумаченням Вікової філософії, яке виклав у різних текстах, об'єднаних у збірці «Дослідження з Віко» (*Studi vichiani*) [Gentile 1966]. Джентіле претендував на розвиток епістемології Віко у своєму актуалізмі, до якого інтегрував її центральні положення.

Нарешті, Фаусто Ніколіні, крім двотомного історичного коментаря до останньої редакції «Нової науки» [Nicolini 1949-1950], наново видав та упорядкував текст, а також запровадив нумерацію абзаців, що істотно полегшило цитування Вікового твору. Утім, сучасне критичне італійське перевидання трьох редакцій «Нової науки» [Vico 2013], здійснене Вінченцо Вітіелло й Мануелою Санною, відтворює сливе без змін текст Віко в первісному вигляді, у якому, зокрема, рясно вжиті різні шрифтові стилі (курсив, різні розміри шрифту тощо)¹⁰.

Що ж до української рецепції Віко, то вона наразі представлена викладом Вікового поняття *ingenium* у контексті філософії Декарта Олегом Хомою [Хома 2010: 192-194] та стислим оглядом ідей Віко в контексті актуалізму Джентіле автором цього коментаря [Іващенко 2014: 81-85, 92].

2. Основні ідеї “Нової науки”

Як дотепно зауважив уже процитований Поль Азар: «Не було такого предмета, якого догик Віко не перетворив би на золото» [Hazard 1946: 48]. Далєбі, вражають масштаби порушених у «Новій науці» проблем: умови можливості значення, мовність істини, зв'язок теорії й практики, епістемічний статус нормативності, історич-

⁸ Можна погодитися з Ісаєю Берліном у тому, що ніхто з цієї трійці не зміг виявити всієї оригінальності Віко [Berlin 1980: 4], проте їхня виняткова заслуга в тім, що вони змогли подати його теорію в ширшому за філософію історії контексті, розпочавши хвилю перекладів й нових перекладів «Нової науки».

⁹ Якщо Крочеву позицію ще можна виправдати намаганням за допомогою Гегеля вивільнити філософію Віко з лабетів католицького читання творів неаполітанця, то позиція сучасного німецько-італійського постгегельянця Гесле, який приписує Віко «систему об'єктивного ідеалізму» [Hölsle 1990: XXXIV], щонайменше викликає подив.

¹⁰ На думку Анни Веслі, це мало «зімітувати розмаїття наголошення в живому мовленні» [Wessely 1989: 565].

на генеза права тощо. Тут ми тезово зупинимося лише на основних ідеях «Нової науки», які дозволяють розглядати Віко як одного з ключових філософів європейських Просвітництва.

А) Реформа метафізики

Віко розглядає «Нову науку» як виразно метафізичний проект, що впливає вже з «Ідеї Твору», де він ототожнює її з метафізикою¹¹. Проте він пропонує реформу метафізики, новим предметом якої має стати *цивільний світ* (*il mondo civile*)¹², а не умови можливості пізнання природного світу. Саме оновлення предмета метафізики Віко вважає своїм чільним відкриттям, а разом і ключем до розуміння його твору: «перші поганські народи через доведену природну необхідність були *поетами*, які говорили за допомогою *поетичних характеристик*»¹³. Це відкриття, яке становить головний ключ до цієї Науки, коштувало нам наполегливого дослідження протягом майже всього нашого вченого життя» (SN 34), [Vico 1744: 29]¹⁴. Надалі Віко пояснить, що вживає слово «поети» в грецькому сенсі: ««поети», що грецькою значить те саме, що «творці»» (SN 376), [Ibid. 139]. Отже, реформа метафізики полягає в тому, що її предметом стає поетичний характер світостосунку як перших людей (у цьому історичний чи радше археологічний аспект оновлення предмета метафізики), так і людини взагалі (нормативний аспект). Це, за задумом Віко, має довести, що пізнання можливе лише там, *де його предмет робиться, а не дається*¹⁵.

Б) Семантичний антиреалізм

Звідси впливає наступна ідея Віко: семантику нашого епістемічного світостосунку (доступу до світу) зумовлює мовна прагматика людських взаємин, а не епістемічно незалежна реальність. Розгортати цю комплексну ідею Віко починає в абзаці № 120, де викладає засаду (*degnità*), яку послідовно обґрунтовуватиме далі: «Через невизначену природу людського ума, якщо цей ум губиться в незнатті, людина робить себе правилом усесвіту» (*L'uomo, per l'indiffinita natura della mente umana, ove questa si rovesci nell'ignoranza, egli fa sé regola dell'universo*) (SN, 120), [Ibid. 72].

Спочатку може здатися, що ця засада має суто негативну функцію, тобто що Віко спростовуватиме домагання людини бути правилом світу, адже вона висуває його через «незнаття» (*ignoranza*), а отже, помилково. Утім, в абзаці № 405 Віко увиразнює прагматичне, а не онтологічне підґрунтя семантики та розганяє цю засаду повністю, подаючи її зовсім в іншому світлі. Позаяк цей фрагмент, на нашу думку, має

¹¹ Див., приміром, початок абзацу № 31.

¹² Апель називає це оновлення «Віковою програмою, яку з погляду сьогодення можна розглядати як першу спробу метафізично єдиного узаsadнення «гуманітарних наук» й «наук про культуру»» [Apel 2011: 216]. Гесле ж твердить, що «велич й оригінальність Віко полягає саме в тім, що він розробив *раціональну теорію ірраціональних засад людської культури*» [Hösle 1990: XXXIV].

¹³ Поняття «характеру» пояснюється в коментарі до абзацу № 34.

¹⁴ Тут і далі цитати з «Нової науки» наводяться згідно з пагінацією, запровадженою Ніколіні, а посилання на сторінку оригіналу 1744 року міститься в квадратних дужках.

¹⁵ У цьому контексті Віко близький до епістемології Канта, на що, зокрема, побіжно вказує Конрад Крамер. Див. Cramer 1986: 47. Справді, за Кантом, об'єкт є продуктом синтетичного судження а priori (див. KrV, B 137).

фундаментальне значення для розуміння Вікового проекту реформування метафізики та його семантичного антиреалізму, ми наводимо його повністю:

«Це все випливає з тієї засади: що «незнатуша людина робить себе правилом усесвіту», у наведених-бо прикладах вона з себе самої зробила цілий світ. Адже як раціональна метафізика вчить, що «*homo intelligendo fit omnia*» [розуміючи, людина робить все], так і ця фантастична метафізика доводить, що «*homo non intelligendo fit omnia*» [не розуміючи, людина робить все]. І, мабуть, в останньому твердженні більше істини, ніж у твердженні раціональної метафізики, позаяк завдяки розумінню людина розгортає свій ум та осягає речі, але через нерозуміння вона робить речі із себе, а завдяки перетворенню на речі вона стає людиною» (SN, 405) [Ibid. 157].

(Lo che tutto va di séguito a quella degnità: che «l'uomo ignorante si fa regola dell'universo», siccome negli esempi arrecati egli di se stesso ha fatto un intiero mondo. Perché come la metafisica ragionata insegna che «*homo intelligendo fit omnia*», così questa metafisica fantasticata dimostra che «*homo non intelligendo fit omnia*»; e forse con più di verità detto questo che quello, perché l'uomo con l'intendere spiega la sua mente e comprende esse cose, ma col non intendere egli di sé fa esse cose e, col transformandovisi, lo diventa).

Розгорнута засада увиразнює, що раціональна метафізика, тобто «Нова наука», *тематизує* епістемічну залежність предметності від нашої концептуальної активності, тому Віко пише, що осягнення речей (comprende esse cose) полягає в «розгортанні ума» (spiega la sua mente), тобто наш епістемічний доступ до світу *винятково* концептуальний (ширше – ментальний, умовий). Ужите Віко дієслово *comprendere* значить не лише осягати, схоплювати, а й включати, містити в собі, тобто концептуальна активність як шлях розуміння реальності веде до своєрідної епістемічної *доместикації світу*.

Таку доместикацію Віко й унаочнює на прикладах етимології, виявляючи *протоконцептуальний* характер поетичного світостосунку, виразом якого є фантастична метафізика. Отже, фантастична метафізика полягає не в розумінні, а протоконцептуальному витворенні епістемічного зв'язку між людиною та річчю, а тому людина виробляє реальність з себе й перетворюється на свій власний витвір. Людина перетворюється на речі саме тому, що виробила їх, тобто ця епістемічна трансформація свідчить (тому, на думку Віко, в твердженні фантастичної метафізики більше істини) про епістемічну залежність реальності від нашої хай ще навіть (прото)концептуальної активності. Завдяки цій протоконцептуальній трансформації *людина стає людиною*, а не річчю, тобто Віко підкреслює, що перетворення людини на речі можливе лише на основі епістемічної залежності речей від протоконцептуальної (фантастичної) активності людини, а тому людина «зробила з себе самої цілий світ». Іншими словами: *зв'язок між значенням і світом асиметричний, але джерелом цієї асиметрії є значення, а не світ*.

Отож, на нашу думку, останні слова Віко з опису фантастичної метафізики, що з граматичної точки погляду виражені двозначно, слід читати так: «людина стає людиною», тобто займенник «lo» виступає тут аббревіатурою «l'uomo», отже, особовим займенником, а не вказівним, як його також можна витлумачити (людина стає *цим*, тобто речами). Отже, наше читання італійського оригіналу таке: lo diventa = l'uomo diventa l'uomo. У такому читанні Вікова концепція набуває рис виразного семантичного антиреалізму.

Утім, граматична двозначність Вікового висловлювання уможливило й *realistiche* прочитання його тези про фантастичну метафізику, якого дотримуються англійські й німецькі перекладачі «Нової науки».

Так, Вітторіо Гесле й Крістоф Єрман перекладають «lo diventa» як «der Mensch... verwandelt sich in sie und wird selbst zum Ding» [Vico 2009: 192] (людина перетворюється на речі й сама стає річчю). Німці не лише знехтували присутнім в оригіналі прийменником «con», що зливається з визначеним артиклем у сполучі «col transformandovisi», а отже, цю сполучку слід читати як іменникову конструкцію – «завдяки перетворенню на речі», а й довільно витлумачили «lo» як «das Ding», тобто «річ» в однині, хоча навіть в разі тлумачення «lo» як вказівного займенника, він відсилатиме до речей, які Віко в цьому уривку постійно вживає в множині, емпатично підсилюючи множину за допомогою займенника «esse» (esse cose). Таке читання, далєбі, перетворює концепцію фантастичної метафізики на *семантичний реалізм*, позаяк джерело згаданої вище асиметрії значення й світу вбачає саме у світові. У світлі такого читання людина стає річчю, бо саме речі зумовлюють наш епістемічний доступ до світу.

Автори першого повного перекладу «Нової науки» англійською Томас Берджин і Макс Фіш також тлумачать «lo» як вказівний, а не особовий займенник («man... becomes them by transforming himself into them» [Vico 1948: 117], хоча «col transformandovisi» в їхньому перекладі залишається іменниковою конструкцією, а «lo» вони устосовують до вжитих у множині речей. Проте в змістовому аспекті їхнє тлумачення так само реалістичне.

Шляхом, який залишає простір для тлумачення концепції фантастичної метафізики в термінах семантичного антиреалізму, хоч і відхиляється від букви оригіналу, пішов автор другого повного перекладу «Нової науки» англійською мовою Дейвід Марш, переклавши цей пасаж так: «man... by transforming himself, becomes them» [Vico 2001: 160] (завдяки перетворенню себе людина стає речами). Отже, уречевлення є продуктом протоконцептуальної самотрансформації, а такий переклад ще дозволяє тлумачити тезу про фантастичну метафізику як епістемічну залежність реальності від нашої (прото)концептуальної активності, а отже, як семантичний антиреалізм.

В) Теорія значення

Відгалуженням окресленого семантичного антиреалізму є теорія значення. Уже в «Ідеї Твору» Віко згадує «ментальний словник, що має надати властиві значення всім різним артикульованим мовам» (il vocabolario mentale, da dar le proprie significazioni a tutte le lingue articolate diverse) (SN, 35) [Vico 1744: 30]. Ужиток Віко інфінітивної конструкції з прийменником «da»¹⁶, яка в італійській мові позначає модальність (має, повинен тощо), свідчить, з одного боку, про чільне місце, яке теорія значення посідає в проєкті «Нової науки», з іншого ж, про нормативний характер його теорії значення¹⁷.

¹⁶ *da dare*, а не просто дієслово (на)дати в третій особі однини, адже в такому разі Віко написав би il vocabolario mentale che dà...

¹⁷ Має рацію Леон Помпа, зауважуючи, що спільну ментальну мову, яка закладає підвалини Вікової концепції ментального словника: «не встановити індуктивно, тобто не відкрити шляхом емпіричного дослідження кореляцій між соціальними концептуальними словниками різних націй» [Pompa 1990: 130].

Своїй теорії значення Віко присвячує другу книгу «Нової науки», що має назву «Про поетичну мудрість» (*Della sapienza poetica*). В уривку 445-455 він стисло формулює свою теорію значення та увіразнює поступування аргументу ментального словника: «*Idea mentale dello словника, що має надати значення всім різним артикульованим мовам, зводючи їх усі до певних єдностей ідей згідно з їхньою суттю, які, зазнавши в різних народів різних модифікацій, дістали від цих народів різні слова/позначення*» (*Idea d'un dizionario mentale da dare le significazioni a tutte le lingue articolate diverse, riducendole tutte a certe unità d'idee in sostanza, che, con varie modificazioni guardate da' popoli, hanno da quelli avuto vari diversi vocaboli*) (SN, 445) [Ibid. 178-179]. Віко доводить, що опанування мови відбувається на основі засвоєння скінчених граматичних структур, які пояснюють утворення значення в будь-якій артикульованій мові. На думку Віко, послідовність опанування мови така: вигукі–іменники–займенники–дієслова. Значення речення в мові Х (Віко претендує на універсальну теорію значення) можливе лише на основі взаємозалежності правил. Віко називає таку взаємозалежність «неподільністю елементів усіх речей, з яких речі складаються та в яких вони розчиняються» (*gli elementi delle cose tutte sono indivisibili, de' quali esse cose si compongono e ne' quali vanno a risolversi*) (SN, 454) [Vico 1744: 189]. Речення *розчиняються* (*vanno a risolversi*) в елементах мови (вигукі, іменники, займенники, дієслова тощо), з яких вони складаються, позаяк ці елементи є неподільними (*indivisibili*) й самі по собі значення не мають. Отже, значення слова або речення можливе лише на підставі *цілого мови*.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Іващенко, І. (2014). Актуалізм Джованні Джентіле. *Sententiae*, 30(1), 80-93. <https://doi.org/10.22240/sent30.01.080>
- Хома, О. (2010). Ingenium і «дедуктивний метод» Декарта. *Sententiae*, 22(1), 192-207.
- Nova Litteraria (1727). *Acta Eruditorum*, 59(8), 383-384.
- Apel, K. O. (2011). *Paradigmen der ersten Philosophie. Zur reflexiven – transzendentalpragmatischen - Rekonstruktion der Philosophiegeschichte*. Berlin: Suhrkamp.
- Berlin, I. (1980). *Vico and Herder. Two Studies in the History of Ideas*. London: Chatto&Windus.
- Bloch, E. (1972). *Vorlesungen zur Philosophie der Renaissance*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Cramer, K. (1986). „Gegeben“ und „Gemacht“. Vorüberlegungen zur Funktion des Begriffs „Handlung“ in Kants Theorie der Erkenntnis von Objekten. In G. Prauss (Hrsg.), *Handlungstheorie und Transzendentalphilosophie* (pp. 41-81). Frankfurt am Main: Klostermann.
- Croce, B. (1922). *La filosofia di Giambattista Vico*. Seconda edizione riveduta. Bari: Laterza.
- De Sanctis, F. (2009). *Storia della letteratura italiana*. Milano: BUR.
- Flint, R. (1884). *Vico*. Philadelphia: Lippincott.
- Gentile, G. (1966). *Studi vichiani*. Firenze: Sansoni.
- Gentile, G. (2003). *Teoria generale dello spirito come atto puro*. Firenze: Le Lettere.
- Gilbhard, T. (2012). *Vicos Denkbild. Studien zur Dipintura der Scienza Nuova und der Lehre vom Ingenium*. Berlin: Akademie Verlag. <https://doi.org/10.1524/9783050062488>
- Goethe, J. W. (2007). *Italienische Reise*. München: DTV.
- Hazard, P. (1946). *La Pensée européenne au XVIIIème siècle, de Montesquieu à Lessing* (T. I). Paris: Ancienne Librairie Furne.
- Hösle, V. (1990). Einleitung. Vico und die Idee der Kulturwissenschaft. Genese, Themen und Wirkungsgeschichte der “Scienza nuova”. In G. B. Vico, *Prinzipien einer neuen Wissenschaft über die gemeinsame Natur der Völker*. Hamburg: Meiner.

- Israel, J. (2001). *Radical Enlightenment. Philosophy and the Making of Modernity 1650-1750*. Oxford: Oxford UP. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198206088.001.0001>
- Kant, I. (1998). *Kritik der reinen Vernunft*. Hamburg: Meiner.
- Klemm, O. (1906). *G. B. Vico als Geschichtsphilosoph und Völkerpsycholog*. Leipzig: Verlag von Wilhelm Engelmann.
- Nicolini, F. (1949-1950). *Commento storico alla seconda Scienza Nuova* (Vol. 1-2). Roma: Storia e letteratura.
- Pompa, L. (1990). *Vico. A Study of the "New Science"*. Cambridge: Cambridge UP.
- Vico, G. (1744). *Principi di Scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni*. Stamperia Muziana: Napoli.
- Vico, G. (1822). *Grundzüge einer neuen Wissenschaft über die gemeinschaftliche Natur der Völker*. Leipzig: Brockhaus.
- Vico, G. (1948). *The New Science by Giambattista Vico*. Ithaca, NY: Cornell UP.
- Vico, G. (1971). *Opere filosofiche*. Firenze: Sansoni.
- Vico, G. (2001). *New Science*. London: Penguin Books.
- Vico, G. (2007). *Epistole, con aggiunte le epistole dei suoi corrispondenti (Prima parte: 1693-1728)*. Retrieved November 8, 2016 from ISPF-LAB website: http://www.ispf-lab.cnr.it/system/files/ispf_lab/documenti/vico_epistole_1.pdf
- Vico, G. (2009). *Prinzipien einer neuen Wissenschaft über die gemeinsame Natur der Völker*. Hamburg: Meiner.
- Vico, G. (2013). *La Scienza nuova. Le tre edizioni del 1725, 1730 e 1744*. (Sanna, M., & Vitiello, V., Eds.). Milano: Bompiani.
- Villari, P. (1864). Intorno ai tempi ed agli studi di Gaetano Filangieri. In: G. Filangieri, *La scienza della legislazione* (pp. II-XL; Vol. 1). Firenze: Felice Le Monnier.
- Wessely, A. (1989). The frontispiece of Vico's New Science. In *Studies on Voltaire and the eighteenth century, CCLXIII (Transact. of the 7th Congress on the Enlightenment, Budapest 26 July-2 August 1987)*, 565-568.

Одержано 20.01.2017

REFERENCES

- Apel, K. O. (2011). *Paradigmen der ersten Philosophie. Zur reflexiven – transzendentalpragmatischen - Rekonstruktion der Philosophiegeschichte*. Berlin: Suhrkamp.
- Berlin, I. (1980). *Vico and Herder. Two Studies in the History of Ideas*. London: Chatto&Windus.
- Bloch, E. (1972). *Vorlesungen zur Philosophie der Renaissance*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Cramer, K. (1986). „Gegeben“ und „Gemacht“. Vorüberlegungen zur Funktion des Begriffs „Handlung“ in Kants Theorie der Erkenntnis von Objekten. In G. Prauss (Hrsg.), *Handlungstheorie und Transzendentalphilosophie* (pp. 41-81). Frankfurt am Main: Klostermann.
- Croce, B. (1922). *La filosofia di Giambattista Vico*. Seconda edizione riveduta. Bari: Laterza.
- De Sanctis, F. (2009). *Storia della letteratura italiana*. Milano: BUR.
- Flint, R. (1884). *Vico*. Philadelphia: Lippincott.
- Gentile, G. (1966). *Studi vichiani*. Firenze: Sansoni.
- Gentile, G. (2003). *Teoria generale dello spirito come atto puro*. Firenze: Le Lettere.
- Gilbhard, T. (2012). *Vicos Denkbild. Studien zur Dipintura der Scienza Nuova und der Lehre vom Ingenium*. Berlin: Akademie Verlag. <https://doi.org/10.1524/9783050062488>
- Goethe, J. W. (2007). *Italienische Reise*. München: DTV.
- Hazard, P. (1946). *La Pensée européenne au XVIIIème siècle, de Montesquieu à Lessing* (T. I). Paris: Ancienne Librairie Furne.
- Hösle, V. (1990). Einleitung. Vico und die Idee der Kulturwissenschaft. Genese, Themen und Wirkungsgeschichte der “Scienza nuova”. In G. B. Vico, *Prinzipien einer neuen Wissenschaft über die gemeinsame Natur der Völker*. Hamburg: Meiner.
- Israel, J. (2001). *Radical Enlightenment. Philosophy and the Making of Modernity 1650-1750*. Oxford: Oxford UP. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198206088.001.0001>

- Ivashchenko, I. (2014). Giovanni Gentile's Actualism. [In Ukrainian]. *Sententiae*, 30(1), 80-93. <https://doi.org/10.22240/sent30.01.080>
- Kant, I. (1998). *Kritik der reinen Vernunft*. Hamburg: Meiner.
- Khoma, O. (2010). Ingenium and "deductive method" of Descartes. [In Ukrainian]. *Sententiae*, 22(1), 192-207.
- Klemm, O. (1906). *G. B. Vico als Geschichtsphilosoph und Völkerpsycholog*. Leipzig: Verlag von Wilhelm Engelmann.
- Nicolini, F. (1949-1950). *Commento storico alla seconda Scienza Nuova* (Vol. 1-2). Roma: Storia e letteratura.
- Nova Litteraria (1727). *Acta Eruditorum*, 59(8), 383-384.
- Pompa, L. (1990). *Vico. A Study of the "New Science"*. Cambridge: Cambridge UP.
- Vico, G. (1744). *Principj di Scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni*. Stamperia Muziana: Napoli.
- Vico, G. (1822). *Grundzüge einer neuen Wissenschaft über die gemeinschaftliche Natur der Völker*. Leipzig: Brockhaus.
- Vico, G. (1948). *The New Science by Giambattista Vico*. Ithaca, NY: Cornell UP.
- Vico, G. (1971). *Opere filosofiche*. Firenze: Sansoni.
- Vico, G. (2001). *New Science*. London: Penguin Books.
- Vico, G. (2007). *Epistole, con aggiunte le epistole dei suoi corrispondenti (Prima parte: 1693-1728)*. Retrieved November 8, 2016 from ISPF-LAB website: http://www.ispf-lab.cnr.it/system/files/ispf_lab/documenti/vico_epistole_L.pdf
- Vico, G. (2009). *Prinzipien einer neuen Wissenschaft über die gemeinsame Natur der Völker*. Hamburg: Meiner.
- Vico, G. (2013). *La Scienza nuova. Le tre edizioni del 1725, 1730 e 1744*. (Sanna, M., & Vitiello, V., Eds.). Milano: Bompiani.
- Villari, P. (1864). Intorno ai tempi ed agli studi di Gaetano Filangieri. In: G. Filangieri, *La scienza della legislazione* (pp. II-XL; Vol. 1). Firenze: Felice Le Monnier.
- Wessely, A. (1989). The frontispiece of Vico's New Science. In *Studies on Voltaire and the eighteenth century, CCLXIII (Transact. of the 7th Congress on the Enlightenment, Budapest 26 July-2 August 1987)*, 565-568.

Received 20.01.2017

Ivan Ivashchenko

The New Science of the Civil World. The Analytical and Historical Commentary on Giovanni Battista Vico's "Idea of the Work". Part One

The paper contains the first part of the commentary to the Ukrainian translation of D. Vico's "The New Science", in particular, describes the history of creation and publication of this oeuvre and its main features (rethinking of metaphysics, semantic antirealism, specific theory of signification).

Ivan Ivashchenko, PhD in philosophy (Taras Shevchenko National University of Kyiv); Doctoral Student, Faculty I of Philosophy at Martin-Luther-University of Halle-Wittenberg (Germany).

Іван Іващенко, кандидат філософських наук, аспірант I філософського факультету університету Мартина Лютера (Гале, Німеччина).

Иван Иващенко, кандидат философских наук, аспирант I философского факультета университета Мартина Лютера (Галле, Германия).

e-mail: ivan.ivashchenko@yahoo.com
